

az elemzési eredményeket, valamint a lelőhely előzetes közlését az Alba Regia múzeumi folyóiratban tervezzük megjelentetni.

A régészeti feltárást Savanyú Bálint régész irányította. Munkatársak: Pozsgai Helga régész, Kovács Dömötör, Major Tibor, Gruming Dia és Varjaskéri Máté Balázs régésztechnikusok.

SAVANYÚ BÁLINT – POZSGAI HELGA

323. Székesfehérvár, Maroshegy (Székesfehérvár, Borszéki utca 72.) (KÖH 22182)

(Fejér megye) I

2014 májusában a Szent István Király Múzeum munkatársai próbafeltárást végeztek Székesfehérváron a Borszéki utca 72. sz. alatt. A kapcsolódó lakóház építkezése a Székesfehérvár–Borszéki utca–Szalontai utca köze lelőhely É-i részén folyt. A környéken a korábbi ásások alkalmával több korszak (bronzkor, középkor, késő középkor) települési objektumait, valamint szórvány római leleteket és középkori erődítés nyomait figyelték meg.

A jelenlegi építkezés egy közel 78 m²-es területen zajlott, melyen összesen három régészeti jelenséget sikerült azonosítani. Az ásás során a feltárt gödrökből valamint azok környékéről nem került elő régészeti leletanyag, a feltárt jelenségek kora ismeretlen.

Munkatársak: Gruming Diána, Savanyú Bálint.

SZÖLLÖSY CSILLA

324. Székesfehérvár, Városház tér 5. (KÖH 25356)

(Fejér megye) Á, Kö, Kk, Tö, Kú, Ú

2014. július 7–25 között a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészeti Tanszéke Türk Attila ásátásvezető régész vezetésével tudományos tervásatást végzett Székesfehérvár, Városház tér 5. sz. (hrsz. 135) ingatlanon a püspökség kertjében, amely korábban, mint Székesfehérvár–Püspökkert lelőhely ismert.⁹⁰ A feltárás által érintett lelőhelyek: *Püspökkert* (KÖH: 25356), *Püspökség pincéje* (KÖH: 25357), *Lakatos utca 7.* (KÖH: 28617), *Belváros teljes területe* (KÖH: 53452)⁹¹.

A feltárás 100 m²-es területen, négy szelvényben folyt a Püspökkert ÉNy-i, Lakatos utca 7. sz. ingatlannal közös kerítésszakaszánál (K–Ny-i irányú), ahol a középkori és kora újkori város- és várfalak maradványait feltételezte a korábbi kutatás. A szelvényekben 1,5–1,7 m mélységig barokk kori (18. század utolsó évtizede) átépítési és feltöltési munkák során létrejött feltöltési rétegek voltak, melyekből szórványosan kerültek elő középkori kerámialeletek. A 2014/1–3. szelvényben ez alatt jelentkező sárga homogén agyagréteg kizárólag késő középkori régészeti leleteket tartalmazott.

A 2014/1–2. szelvényben, a jelenlegi kerítésfal alatt három különböző időben, részben egymásra épült, K–Ny-i irányú falat lehetett elkülöníteni. Felülről az első (2014/1/1. f.) durva mészkövekből épült fehér habarccsal -30 cm-ig (járószinttől mérve), melyet valószínűleg a kora újkorban húzták rá az alatta lévőre. Egy nyílás tagolta, melynek kerete faragott mészkőtömbökből

állt. Az alatta húzódó falszakasz (2014/1/2. f.) -30 cm-től (járószinttől mérve) indult, durva mészkövből, másodlagosan felhasznált, faragott kövekből emelték szürkésfehér, kőszemcsés habarccsal. Ez alatt -1,2–3 m mélységig megtaláltuk a 13. századi vár- és városfal részletét, mely egy nagyobb, kerekdedebb mészkőtömbökből és kisebb lapos kövekből, sárga, téglalórleményes habarcsba rakott, vegyes falazatú kőfal. A felette lévő fal D-i falsíkjától 60 cm-es szélességben terjedt ki. Alsó, szélesebb szakasza -260 cm-en (járószinttől mérve) jelentkezett. A 2014/2. szelvényben erre merőlegesen befordulva, erősen bolygatott falszakaszként (2014/2/1. f., szélessége 115 cm) folytatódott a 2014/1/2. fal, mely a kutatóárok teljes hosszában végigfutott É–D-i irányban. A 13. századi várfal vágta ezt a falat, a falak visszabontása miatt azonban nem határozható meg az építkezés menete és a korábbi fal középkori visszabontásának mértéke. A széleit nagyobb és hosszúkásabb kötömbökből építették, míg a falbelső ezekenél kisebb törtkövekből állt fehér habarcsba rakva. A K-i falsíkja nem ismert, mert a kutatóárokban a fal melletti szűk helyen biztonsági okokból nem lehetett mélyebbre ásni. Az elomlott K-i falszél azonban azt jelentheti, hogy itt még felmenő falszakasz volt, amelyik kiomlott a földfelszínre. Biztonsági okokból azonban ezt sem tudtuk megkeresni. A fal a legkorábbi vár- illetve városfal lehet, keltezését csak további ásás és keltező erjú leletek tennék lehetővé. A megerősítendő céljából egy újabb falat emeltek a Ny-i oldalához (2014/2/2. f.) törtkövekből, sárga habarcsba rakva. A szelvény D-i végében egy K–Ny-i irányú, mészkövből és téglából épült, újkori fal (2014/2/4. f.) húzódott, mely ráépült a 2014/2/1–2. falakra. A talajradaros felmérés eredménye alapján a 2014/1–2. szelvényben megfigyelt 13. századi várfal a jelenlegi kerítésfállal párhuzamosan fut a már a 18. századi felméréseken is feltüntetett püspökségi épület – ma gazdasági melléképület – K-i oldalfalától K-re 11 m-es távolsáig, majd a Lakatos utca irányába bekanyarodva hagyja el a Püspökkertet.

A 2014/1–2. szelvényektől K-re kijelölt 2014/3. kutatóárok közepén, a K–Ny-i irányú, 13. századi városfáltól D-re, kb. 15 m-re egy 2,8×1,5 m-es, további falszakaszokkal összefüggést nem mutató falpillért figyeltünk meg a várfalhoz hasonló építéstechnikával. A pillér DK-i sarkához utólag építettek hozzá egy merőlegesen csatlakozó, téglából rakott, É–D-i irányú falat egy téglasor szélességben. Ez utóbbiak mélységükből és a téglák jellegéből következően újkoriak.

A 2014/3/D. szelvény középső részében, -150 cm-en (járószinttől mérve) lévő, Ny–K-i tájolású csontváz feküdt a bal oldalán. A rajta lévő kövek erősen megrongáltak. A jobb csuklóján egy vasbilincset viselt. Sírgödörre, koporsóra utaló nyom nem volt. A környezetéből keltező lelet nem került elő, de a barokk feltöltés előtti földfelszín közelében feküdt, a 17. században kerülhetett ide, még mielőtt a prépostság újra birtokba vette volna a területet.

Munkatársak: Bojtár Erzsébet, Bukva Ákos, Langer Dániel, Léhner Zita. Fotogrammetria és 3D lézer szkennelés: Salisbury Régészeti Kft.

TÜRK ATTILA – REICH SZABINA

325. Székkutas, Veres-Kutas és Szőke-Halmi dűlő (Székkutas 48. lelőhely) (KÖH 33703)

(Csongrád megye) Sza, Á, I

A Csongrád Megyei Kormányhivatal Szegedi Járási Hivatal Járási Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatal előírása alapján,

90 Kralovszky Alán: Az 1969. év régészeti kutatásai. Régészeti Füzetek I. No. 23. (1970) 99.; Uő.: Az 1979. év régészeti kutatásai. Régészeti Füzetek I. No. 33. (1980) 86.

91 A lelőhelyet érintő korábbi jelentést lásd: RKM 2013, 119.

továbbá a Székkutas Községi Önkormányzat, a Móra Ferenc Múzeum, valamint a Tornyai János Múzeum és Közművelődési Központ között 2013. július 1-jén megkötött háromoldalú szerződés értelmében a Tornyai János Múzeum és Közművelődési Központ 2013. július 2. és szeptember 20. között régészeti megfigyelést biztosított a Székkutas község belterületi csapadékvíz elvezetés I. ütemének földmunkával járó munkafázisaihoz kapcsolódóan. A belterületi csapadékvíz elvezető csatorna É-i, újonnan létesítendő szakaszát a község É-i határában, a Kakasszéki-csatornától D-re húzódó dűlőút mentén, a mágocsi úttól K-re, kb. 1 km hosszan jelölték ki. Ennek a mágocsi úthoz közeli (Ny-i), mintegy 260 m hosszú szakaszát nyílt árokként, attól K-re fedett csatornaként tervezték.

A nyílt árokszakaszk kivitelezési munkálatai a teljes szakaszon egy lépcsőben, előzetes humuszosítás nélkül, gépi erővel, profilkanál alkalmazásával zajlottak. Az árok kialakítása során 2013. szeptember 12-én, esütőtökön egy kemence sütőfelületét, valamint a hozzá tartozó előtérögdröt, szeptember 13-án, pénteken egy gödröt vágtak át. A két megfigyelt objektum közötti távolság 58 m volt. A nyílt árok humuszosítása folyamatos régészeti megfigyelés mellett zajlott. A továbbiakban, illetve korábban régészeti jelenség, vagy leletanyag nem került elő.

Az árok kialakítása során alkalmazott technológia miatt a nyílt árokszakaszk által érintett területen a régészeti objektumoknak már csak az árok oldalában látható metszetét sikerült dokumentálni, az objektumok jelentkezési szintjének megfigyelésére nem nyílt lehetőség.

A leletmentés elvégzésére a beruházó Székkutas Községi Önkormányzattal (Rostás Tibor, településüzemeltetési ügyintéző), a kivitelező Joma Kvent Építőipari Kft-vel (Jochim József, ügyvezető), valamint a Csongrád Megyei Kormányhivatal Szegedi Járási Hivatal Járási Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatallal (Mészáros Partícia) történt egyeztetést követően szeptember 16–19. között került sor.

A mentő feltárás során egy római kori szarmata árok (2. objektum), egy Árpád-kori kemence és hozzá csatlakozó előtérögdröt (1. objektum), valamint egy bizonytalan korú gödör / árok(?) részlete került elő. A 2. sz., É–D-i irányú római kori árokra ásták az 1. sz. Árpád-kori kemencét. A 3. objektumból leletanyag nem került elő, kora kérdéses.

Az objektumok teljes feltárására nem volt lehetőségünk, ezért a kivitelezés során megbolygatott területen belül, metszetre bontottuk a ferde sikkal átvágott jelenségeket. A kialakított árok aljába csak az 1. objektum egy része (előtérögdröt), valamint a 2. objektum (árok) mélyedt. Az előkerült leletanyagot objektumonként, illetve jelenségenként külön csomagoltuk.

A régészeti objektumok, valamint az érintett árokszakaszk geodéziai felmérésére szeptember 19-én került sor. Az árok eredeti állapotát szeptember 23-án állítottuk vissza.

A megfigyelt és részben feltárt jelenségek a területen egy római kori szarmata és egy Árpád-kori település jelenlétére engednek következtetni a Kakasszéki-ér D-i partján, amely lelőhely a község, már részben beépített É-i része alá húzódhat.

A mentő feltárás eredményei és a felszíni leletek alapján körvonalazott Székkutas 48. lelőhely D-i és DK-i irányban is tovább húzódik. A részben feltárt régészeti lelőhelyet a földmunkával járó építési tevékenységek jelentősen veszélyeztetik, ezért a továbbiakban az érintett területen ezek esetében megelőző régészeti feltárások elvégzésére van szükség.

CSÁNYI VIKTOR – TÓTH KATALIN

326. Székkutas határa (Csongrád megye) Sza, Á

A 47-es sz. főút 11,5 tonnás burkolat-megerősítése és párhuzamos kerékpárút építése a Székkutas-Hódmezővásárhely (173+780–195+880 km szelvények) közötti szakaszon (NIF projekt kód: K047.02) beruházáshoz kapcsolódóan próbafeltárásokat és megelőző feltárást végeztünk több lelőhelyen.

Földvár (202. lelőhely) (KÖH 80741): az ERD-hez készülő próbafeltárások keretében 2014. május 23. és 30. között próbafeltárást végeztünk a lelőhelyen (Ügyiratszám: Cs-06D/01/1525-2/2013) a Móra Ferenc Múzeum és a Tornyai János Múzeum és Közművelődési Központ között 2014. május 8-án aláírt szerződés alapján.

A lelőhelyen 2009-ben Rózsa Zoltán (Szántó Kovács János Területi Múzeum, Orosháza) végzett helyszíni szemlét, mely során őskori (bronzkori?), római kori szarmata és Árpád-kori leleteket gyűjtött a felszínen. A területen egy késő bronzkori földvárat feltételezett (a Corona és a Google Earth felvételei alapján). A 47-es sz. főút 11,5 t-s burkolat-megerősítése a 173+780–195+880 km szelvények között beruházás ERD-jéhez kapcsolódóan 2013. novemberében Harkai István (MNM NÖK) által irányított, Bede Ádám (MFM), Paluch Tibor (MFM), Tóth Katalin (TJM), Csányi Viktor (TJM), valamint Bedő Valér (MNM NÖK) részvételével zajló terepbejárás során a lelőhelyen nem került elő leletanyag. Ennek oka alapvetően az volt, hogy a lelőhely beruházást érintő szakaszának jelentős részét nem, vagy csak részben lehetett bejárni, erdő és szőlőültetvények borították, illetve több helyen beépítették.

A Móra Ferenc Múzeum, valamint a Tornyai János Múzeum között megkötött szerződés alapján a nyomvonal 181+950 és 183+340 km szelvénye közé eső lelőhelyszakaszon 1390 m² területű volt az előirányzott, próbafeltárás keretében feltárandó terület. A NIF Zrt. a próbafeltárás révén kutatható területet a lelőhelynek a nyilvántartásban szereplő kiterjedését ÉK-i és DNy-i irányban is 100–100 m-rel meghaladó hosszúságban tűzte ki.

A munkaterületet 2014. május 14-én vettük át a Móra Ferenc Múzeumtól, a próbafeltárást 2014. május 23. és 30. között végeztük el. A lelőhely lehatárolását a kutatható területen összesen 11 különálló, körülbelül 2 m széles, különböző hosszúságú kutatószelvényvel végeztük el, melyek teljes területe a geodéziai felmérés alapján 1162,51 m². A szondák közül az 1., 2., 6., 7/ a., 8., 9. és 10. negatívnak bizonyult (összterületük 550,88 m²). Összesen 6 objektumot tártunk fel, melyeknek 7 SNR számot osztottunk ki.

Az 1. (123,81 m²) és a 2. kutatószelvényt (112,72 m²) a kutatható terület ÉK-i (Székkutashoz közelebb eső) végében tűztük ki, a nyilvántartott lelőhely ÉK-i szélénél, illetve azon kívül, hogy a lelőhely szélét megpróbáljuk lehatárolni. Mindkét szonda negatívnak bizonyult, 35–45 cm vastag humuszréteg alatt jelentkezett a sárgásbarna, agyagos altalaj, régészeti jelenség, illetve lelet nem került elő. Ez alapján a lelőhely kiterjedése ÉK felé valószínűleg kisebb a nyilvántartásban szereplőnél.

A 3. (117,5 m²), 4. (114,56 m²) és 5. (112,95 m²) kutatószelvényeket a nyilvántartott lelőhely ÉK-i felében, az erdősav és a Rostás P. tanya körüli beépített terület között humuszoltunk. Az ezekben feltárt objektumok (egy árok, egy kút és egy kemence: 1–3., 7. SNR) alapján ezen a területen egy római kori szarmata település található. Ezen a nyomvonalszakaszon a kb. 50–70 cm vastag, ÉK-ról DNy felé vékonyodó humuszréteg alatt barnás, szintén ÉK felől DNy felé erőteljesen vékonyodó (70–20 cm-es) szubhumusz réteg jelentkezett a sárgásbarna,